

Vore Forbryderes moralske Fortid.

En moralstatistisk Studie af Dr. theol. Chr. A. Bugge, Prest ved
Bodsfængslet i Christiania.

Forskellige Foreteelser og Opfatninger indom Forbryderomraadet i senere Tid har bragt mig paa den Tanke, at en nøjagtig og inden et afgrændset Omraade omhyggelig Granskning af vore Forbryderes moralske Charakter vilde have sin eiendommelige Interesse.

Skjønt den virkelige Statistik for Norges Vedkommende viser en langsomt men stadig aftagende Kriminalitet, er der dog i Pressen kommen høilydt til Orde Tale om, at vi stod i en vældig Opgangsperiode i dette Stykke. Tøileslesheden, mente man, var saa stor og Frækheden i den Grad tiltagende, Straffene saa slappe og Fangebehandlingen saa sentimental, at vi allerede stod midt oppe i en svær Flodbølge af Forbryderiskhed, mod hvilken der maatte træffes kraftige og energiske Foranstaltninger, hvis vort Samfund ikke vilde løbe Fare for rent at oversvømmes af Synd og Elendighed.

Ser man imidlertid nøkternt paa Sagen, tager den sig i det store og hele taget aldeles ikke saadan ud. Nogle Udslag af særlig løssluppen Frækhed i Christiania og nærmeste Omegn i denne Vinter, en Del tæt paa hinanden følgende Tilfælde af Tyvefrækhed og raa Gadeangreb paa fredelige Borgere, Tilfælde, som ved Presseskildringer med livlige Penne er blevne til Sensation og har sat Almenhedens Fantasi i Bevægelse, alt saadant betyder jo endnu langt fra en tiltagende Kriminalitet i vort Folkesamfund. Her udkom

nylig en Sensationsroman »Under Loven« ved en forhen-
værende Lærer ved et af vore strengere »Skolehjem« for
forsømte Børn. Den gav en haarreisende Skildring af den
formentlige slette Ledelse, den deraf følgende slette Virk-
ning af disse Redningshjem for »vervahrloste Kinder«. Al-
menheden blev opskræmt, og retslig Undersøgelse blev
foretagen, samtidig som statistiske Granskninger blev an-
stillede. Begge Dele gav forholdsvis beroligende Udbytte.
Det viste sig, at omkring 70 % eller mere af Skolehjemme-
nes vanartede Børn reddedes for hæderligt Borgerliv — et
Resultat, der tilfulde godtgør, hvilken stor Velsignelse disse
Institutioner udretter.

Paa lignende Maade viser det sig at være med den
faretruende Øgning af Kriminaliteten. En ganske enkel Op-
lysning giver os straks et Overblik over Situationen. Vi
har i Norge tre Fængsler for strengere Straffe o:
Straffe af over 6 Maanders Varighed. Disse er: 1. B o d s -
f æ n g s l e t, et Tugthus for Encellestraf, 2. A k e r s h u s
L a n d s f æ n g s e l for Fællesstraf og 3. T r o n d h j e m s
L a n d s f æ n g s e l, med samme Slags Fangebehandling
som Akershus.

Den 13. Mai 1903 var der i Bods-fængslet 205 Fanger.
Der er nu i første Halvdel af Juli 1909 — 196 Fanger. Va-
riationen er ubetydelig og den hele Tid har Fangetallet i
B o d s f æ n g s l e t været holdt konstant omkring 200 Fan-
ger, hvad der passende er god Plads for. Men lad os nu
se, hvorledes Fangetallet stiller sig i A k e r s h u s L a n d s -
f æ n g s e l.

15. Mai 1903	288
— 1904	296
— 1905	266
— 1906	214
— 1907	209
— 1908	131
— 1909	130

For Trondhjems Landsfængsel stiller Forholdet sig saaledes:

15. Mai 1903	121
— 1904	120
— 1905	118
— 1906	108
— 1907	102
— 1908	75
— 1909	76

Det vil heraf sees, at vi kan iagttage en jevn Aftagen af de Strengstraffede af Mandkjøn. Holder vi os til 5-Aaret 1904—1909 og fastholder vi, at Bods-fængslet repræsenterer en Konstant af omkring 200, saa faar vi en Aftagen fra omkring 600 i 1904 til omkring 400 i 1909. Denne Aftagen er ligesaa gradvis som den er forholdsvis betydelig, idet vi faar frem en Synkning med en hel Tredjedel. Nu er dette vistnok ikke alle Forbrydere i Landet, men denne Del af dem er dog saa repræsentativ, at denne Synkning nødvendigvis maa være typisk, og den modsiges ikke af den almindelige Kriminalstatistik. Tvertimod frembyder denne et aldeles tilsvarende Billede.

Saaledes er der ingen Grund til at være mismodig, men derimod fuld Grund til at arbejde energisk videre for at opnaa en stadig mere udpræget Bedring.

Naar Spørsmaalet er om saadant Arbejde, hvorledes det skal lægges an, saa gælder naturligvis den gamle Sandhed, at det er om at gjøre at kjende Sygdommens, her altsaa Forbryderiskhedens, Eiendommeligheder, for at kunne rette Lægebehandlingen derefter. Da Sygdommen er af moralsk Natur, saa spørges efter disse Forbryderes moralske Særpræg. Men det moralske Særpræg er et Produkt af en individuel Udvikling, hvor, foruden naturlige Charakteranlæg, ogsaa Individernes Livshistorie og deres hittidige Milieu kommer i Betragtning. Det gæl-

Indkomne Fanger i Bodsfængslet i 5-Aaret

	1/4 1904—31/3 1905		1/4 1905—31/3 1906	
	Antal	Pet.	Antal	Pet.
Tilfældig Faldne	13	4,0	16	5,4
Leilighedsforbrydere	31	11	47	15,0
Moralsk Udmarvede	203	71,7	197	68,8
Kjønslig Unormale	5	1,8	5	1,7
Sindssygelige	14	4,0	9	3,0
Udlændinge	17	6,0	21	7,2
Tilsammen....	283	—	295	—

der da at kende disse Forbryderes moralske Fortid. Dette bør da statistisk belyses. Men der er faa, som sidder inde med Forudsætninger for en saadan moralsk Statistik, fordi den maa grundlægges paa et indgaaende, tildels ganske intimt personligt Kjendskab til hver enkelt Persons Sjæleliv og sjelelige Fortid. Dette er væsentlig kun muligt for Fængselspræsten, og for ham kun i et Fængsel, hvor Fangetallet ikke er for stort, saa at han kan trænge ind i hver enkelt Fanges Nutid og Fortid. For min Del er jeg kommet til den Overbevisning, at jeg har Kjendskab nok til at kunne danne mig et paalideligt Billede af hver enkelt af de Fanger, jeg i det sidste 5-Aar har behandlet, og at jeg har Optegnelser nok i mine Bøger til at mønstre dem, som nu er langt udenfor min Horizont, med tilstrækkelig paalidelig Sikkerhed til at kunne inddele dem i moralske Grupper og indordne dem under moralske Typer.

Jeg hidsætter en Tabel, som viser baade min Gruppeinddeling og den Fordeling, som har fundet Sted (efter min Opfatning) af de enkelte Individier. Denne Tabel tiltrængte imidlertid, for tilfulde at forstaaes, nogle nærmere Udredninger. Først udskiller jeg 2 Grupper, som ikke kommer

$\frac{1}{4}$ 1904— $\frac{31}{3}$ 1909, fordelt paa 5 Aar.

$\frac{1}{4}$ 1906— $\frac{31}{3}$ 1907		$\frac{1}{4}$ 1907— $\frac{31}{3}$ 1908		$\frac{1}{4}$ 1908— $\frac{31}{3}$ 1909		Gennemsnit pr. Aar i 5-Aaret	
Antal	Pct.	Antal	Pct.	Antal	Pct.	Antal	Pct.
19	7,6	16	6,0	19	6,4	17	6,1
62	24,9	53	19,0	58	19,0	50	18,0
141	56,7	170	64,0	197	66,3	182	65,5
8	3,2	10	3,0	6	2,0	7	2,5
3	1,2	8	3,0	8	2,7	8	2,9
16	6,4	9	3,3	9	3,0	14	5,0
249	—	266	—	297	—	278	—

Total 1390.

ind under moralsk Synspunkt, nemlig de 1. Sindssygelige og 2. Udlændinge. De sidste har vi lidet med at gøre, og de vedkommer jo egentlig fremmede Samfund, bliver ogsaa udviste af Riget og kommer sjelden igjen. De Sindssygelige er saadanne, som strengt taget ikke skulde været i Fængsel. De har enten snart vist sig at høre hjemme i Sindssyge-Asylet, eller de har i Fængslet ved den daglige Omgang vist saadan Underlighed i Adfærd og Tænkemaade, at deres fulde Tilregnelighed ikke har kunnet hævdes. Som man kan vente, er Antallet af disse to Grupper ikke stort. Af samtlige nye o: aldrig tidligere af mig behandlede Fanger, udgjør de Sindssygelige 3 %, Udlænderne 6 %.

En endnu mindre Gruppe udgjør de kjønslig Unormale. Dette er overveiende Pæderaster, men saadanne Pæderaster, der ved hele sin ydre og indre Eienommelighed nogenlunde umiddelbart tilkjendegiver sig som »urniske Naturer« ved sit kvindeagtige Væsen. Hid hører ogsaa visse udprægede Exhibitionister. Ogsaa disse kjønslig Unormale udgjør praktisk talt 3 %.

Tilbage staar nu de helt moralske Kategorier. Den vigtigste og interessanteste af disse er de moralsk Ud-

m a r v e d e. Disse er vistnok, naar de kommer i Bods-fængslet, næsten altid unge Mænd, for det meste endog under 20 Aar. Alligevel har de et langt Syndeliv og mest altid et regulært Forbryderliv at se tilbage paa. De tilhører næsten udelukkende Storstædernes Bundfald, og deres Syndeliv er begyndt i Barneaarene. De har ikke villet gaa regelmæssig i Skole, men haardnakket holdt til paa Gaden, tildels allerede øvende Smaatyverier og opfyldte af dette Livs Eventyrlighed og romantiske Uregelmæssighed. Saa bliver de umulige hjemme, og Samfundet tager sig af dem: »Værgeraadet« griber ind, og de sendes i de moderne »Skolehjem«, de strengere eller de mildere. Her bliver virkelig en stor Del af disse »forsømte Børn« (hvad Tyskerne træffende kalder »verwahrloste Kinder«) reddede og ført tilbage til samfundsgavnligt Liv som voksne Mennesker. Man kan, som ovenfor nævnt, efter anstillede omhyggelige Undersøgelser vistnok paastaa, at 70 % af »Skolehjemmenes« Børn fries fra Forbryderbanen. Dette er en hoist opmuntrende Iagttagelse, der gør Skolehjemmenes Tjenestemænd Ære. Men der bliver altsaa et Bundfald igjen, og de kommer meget snart ind i Forbrydelsen. Næsten altid i Storstæderne. Her er til enhver Tid Flokke af især Tyvsforbrydere, der har indrettet sig mere og mindre som organiserede professionelle Sammenlutninger, og disse Organisationer modtager da gjerne nye Tilskud af unge og friske Kræfter. Thi de unge Forbrydere »arbejder« saa godt som aldrig alene men altid i Fællesskab, i »Bander«. Til Banden hører altid K v i n d e r. Disse danner dels Bandens Attraktion, dels dens oplivende Element, dels ogsaa dens Medhjælpere. Forøvrigt har disse Kvinder mest Usedeligheden til Levevei og ofrer kun sin »Rekreationstid« til Banden. Men Banden er deres egentlige og ligestillede »Kamerater«, de, i hvis Selskab de finder sig vel. Her svires og drikkes selvfølgelig drabelig, og deraf vil det forstaaes, baade at dette Liv udøver en vældig Tiltrækning paa disse Ynglinge, og drager dem mægtig til sig paany efter udstaaet Straf, og det

vil indsees, at dette Liv efter faa Aar fører til moralsk Udmarving i en Grad, som lettere kan tænkes end beskrives.

Det er just ikke alle disse, som har været udsatte i sin Barndom til Opdragelse udenfor Hjemmet. Nogle har saavidt klaret sig igennem Skolen i Byen uden Udvisning, gjennem en Sinkeklasse eller lignende, men alle er i sedelig Henseende opdragne paa Gaden, — af den Bærme, som færdes der ved Dag og Nat. Paafaldende mange af disse tilhører Familier, der er indflyttede fra Landet eller fra Sverige, og som i den ukjendte Storstad er rodløse og traditionsløse, uden Støtte i nogensomhelst fast Form eller Standsære. Børnene lider mest, fordi de skal have sit Livs Indhold formet ud af dette Milieu, som er svangert med alskens moralske Gifte.

Til samme Gruppe henregner jeg ogsaa Omstreiferne, hvad enten de er ligefrem Tatere eller bare forvildede Landsmænd. Ligesom Storstads-Bundfaldet har sin Opdragelse fra Gaden, saa har disse sin fra Landevejen. Deres voxne Liv er den regelmæssige Forbrydelse. Deres Længsel er tilbage til det gamle ubundne Eventyrliv. Yderst faa af denne Gruppe kommer fra Landet eller fra Smaastæderne. De regulære Tyve kommer i det Hele ikke derfra. De kommer underliden fra Nordland og Finmarken, hvor tildels den moralske Forvildelse kan være stor. Men de har dog da som oftest gennemgaaet en Afsløvningens Skole ved en Grube eller lignende, og de er sjelden uforbederlige. Nogle faa Udmarvede skriver sig fra Stæder som Stavanger og Christianssand, S. Da er det Drikkeri, som har udmarvet dem. Det siger sig næsten selv, at disse, inden de kommer i Bodsfængslet, som er et Tugthus, har gennemgaaet flere mindre Straffe først.

Spørger vi nu, hvormange der hører til denne Gruppe, saa giver Tabellen os derom Underretning. Procentsatsen svinger mellem 71,7 % og 56,7 %.

I alle Tilfælde er det en overvældende stor Del af Samtlige, som tilhører denne Gruppe. Gennemsnitlig mere end

Halvdelen. Dette giver os en fyldestgørende Forklaring af, hvorfor der er saa mange Tilbagefald. Thi disse Fanger er det naturligvis ikke let at paavirke varigt og gennemslaaende. »Ond Vane har lange Rødder«, hedder det. Disse er de onde Vaners Mænd, deres Charakter er ogsaa tildels bedærvet i Roden, og da er Lægedom yderst vanskelig at opnaa. Desuden kommer hertil endnu følgende: Naar disse kommer ud, saa er de æ r e l ø s e. Dette er i og for sig en sjælelig Lidelse. Men det er mere endda. Det er ensbetydende med Udelukkelse fra Arbeide, ialfald i stort Omfang. Alle o r g a n i s e r e d e Arbeiderlag, og det er jo i vore Tider de fleste og de bedste, er lukkede for dem, ialfald til at begynde med. Dersom de skal faa Arbeide, maa de gaa langt ned i Graderne, og det smager ilde. Men selv saaledes kan det hænde, de intet tilfredsstillende Arbeide faar alligevel. Der er kun en Kant, hvorfra der vinker dem baade »Ære« — saadan som den nu er — og Opgaver, og Underhold og Fryd og Glæde. Sandserne drager, Selvhævdelsen drager; gamle »glade« Minder drager, — hvor kan det undre os, om denne Dragelse bliver uimodstaaelig? Selve Faren ved det gamle Liv er ikke uden Tilløkkelse, der er Eventyrlighed og Romantik i den. Der er derfor i Regelen kun een Udvei til at komme bort fra dette Liv for d i s s e Forbrydere, og det at forlade Landet.

Det fremgaar af Tabellen, at der er to Aar, hvori Procentsatsen synker usedvanlig lavt ned. Det er $\frac{1}{4}$ 1906 til $\frac{31}{3}$ 1908. Jeg antager, dette hænger sammen med den Omstændighed, at vi den nærmest foregaaende Tid havde faaet særlig mange afsted til Udlandet, nemlig som Sjøfolk. De fleste af disse bliver reddede og kommer ikke tilbage. Siden 1907 er det forbi med denne Herlighed. England har afstængt sig for fremmede Sjøfolk ved at forlange 100 Shillings i Kontanter af alle, som kommer hyresøgende did fra Udlandet. Dermed er, praktisk talt, denne Udvei til Redning standset, og vi beholder vore Udmarvede hjemme hos os selv.

Det er forøvrigt at merke, at baade de kjønslig Unormale, de Sindssygelige og Udlænderne næsten alle henhører til samme moralske Kategori som de Udmarvede. Derfor bliver i Virkeligheden Procentsatsen af denne moralske Gruppe, endnu meget større, nemlig 75 %. Resten, omkring 25 à 30 % skulde være Personer, om hvem man med nogenlunde Tryghed kan forudsætte, at de atter vil blive gode Borgere af Samfundet.

Den næsttalrigste Gruppe er Leilighedsforbryderne. Denne Gruppe er noget sammensat. Den bestaar ikke, lig de Udmarvedes Gruppe, næsten udelukkende af Tyve. Tvertimod er der her særlig mange, som er straffede for Voldsgerninger, Legemsfornærmelser, Vold mod Politi, endog Drab og lignende. Disse Personer er ofte meget godmodige Folk, og udmerkede Fanger. Sagen er nemlig, at de allerfleste af disse har udøvet sine Ugjerninger i beruset Tilstand. Men, som bekjendt, har Rusen den Indflydelse, at den særdeles ofte forvandler Menneskenes Charakter. Den godmodige kan blive Trættekjær, den sagtmodige voldsom, den velvillige grusom. Som det gik med to unge Kamerater fra en af Provinsbyerne: Et Par unge Mænd i 20-aars Alderen, Arbejdere ved et Saugbrug, havde foresat sig at ville have en lystig Aften sammen. Som Indledning hertil begyndte de Lystigheden med at drikke voldsomt sterkt Brændevin med Tilbehør. Efter en Time var de temmelig sandsesløse. I Byens Udkant, paa Vei hen til det egentlige Gilde, traf de tilfældigvis paa en 75-ar gammel Mand, der svag og skælvende vaklede hjemad. Ham begyndte de at mishandle, lod ham saa ligge og drog videre. De endte i Elven, hvorfra de fiskedes op af Færgemanden. Dagen efter sad de i Fængsel, og Dommen lød paa 3 Aars Tugthusl. Lignende hænder ikke sjelden. Men disse Ynglinge var i ædru Tilstand saa godmodige, at de gjerne havde baaret den gamle Mand en halv Mil, om de havde fundet ham hjælpeløs. Saadanne Folk er ikke Forbrydere i egentlig Forstand. Der findes ogsaa andre, som kommer i Straf,

fordi de, uden egentlig at være drikfældige, dog af og til, kanske allfor ofte, drikker sig en Taar over Tørsten, og saa slaas med Politiet, truer sine Forældre, bringer sin Hustru i Fare, eller vel endog stjæler Drikkevarer og andet. Disse regner jeg til denne Gruppe, og kalder dem »Lejlighedsforbrydere«. Det vil sees, at de svingede mellem 11 % og 24,9 %, med Gjennemsnit af 18 %. Af disse er yderlig faa tilbagefaldne, som rimeligt er; thi de tager gjerne Skræk og Advarsel af den oplevede Ulykke.

Endelig har vi de tilfældig Faldne. Det er næsten udelukkende Personer af højere Dannelse, som ikke har kunnet staa i Livets alvorlige Fristelser. Naar Penge- nød har presset dem til Marv og Ben; naar Anledning til i en snever Vending at »laane« eller »laantage« af betroede Midler har været fristende for Haanden; naar en Assurance- svig har kunnet hjelpe fra en truende Ruin, kanske under Haab om i sin Tid at give enhver sit, saa har de givet efter og er blevne Forbrydere. Herhen regner jeg flere Post- aabnere paa Landet, Lensmænd, Kasserere, Handelsmænd under Konkurs og lignende. Disse falder næsten aldrig til- bage. Derfor er de at henregne blandt tilfældig Faldne. Det er blandt disse man lærer Familietragedierne at kjende og faar en overvældende Fornemmelse af, at et Tugthus er et Sorgens Hus fremfor alle andre i Landet. Disses Antal er forholdsvis konstant, men Procentsatsen svinger mellem 4,6 % og 9,2 %, uden nogen egentlig Tendens til Stigning, men heller ikke til Synkning. Dette hænger sammen med, at de her virkende Aarsager er meget konstante. Opdragelse og Oplysning vil ikke kunne gjøre meget fra eller til her. Thi her er næsten altid kun Tale om oplyste Folk, udgaaet fra de gunstigste Samfundsforholde. Det er Charakterernes Svaghed, som her gjør sig gjældende, og denne er vel nogen- lunde regelmæssig fordelt til enhver Tid i vort Folk paa et givet Kulturniveau. Dette Niveau vexler ikke fra Aar til andet.

Vi kan af denne Moralstatistik finde Grunden til et nok-

som fastslaaet Faktum, at det mest er Tyvene, som falder tilbage. Man har spurgt sig selv: Er der en egen Dragning just i Tyveriet? Mange har ment, at saa maa være Tilfældet. Men nu viser et sig her, at de allerfleste Tilbagefald sker indenfor de moralsk Udmarvedes Gruppe. og meget faa Tilbagefald forefalder udenfor denne Gruppe. Men de moralsk Udmarvede er for den allermest overveiende Del Tyve. Deraf følger med Nødvendighed, at de Tilbagefaldne mest er Tyve. Men deraf følger ikke, at der er noget særlig dragende i Tyveriet.

Som bekjendt er det vanskeligt at øve nogen varig Indflydelse paa mange Fanger til det bedre. Erfaringen viser, at Tilbagefaldene er mange. Her i Norge er Tilbagefaldene godt og vel 30 %. Man kan undre sig over, at ikke mange flere tager Skræk og lader sig overtyde og paavirke religiøst og moralsk. Efter denne Statistik falder enhver Forundring herover bort. Hvilken moralsk Kvalitet frembyder ikke den overveiende Flerhed af Fangerne? Læg Mærke til, at de 30 %, som hører til de bedre moralske Grupper falder saa godt som aldrig tilbage. Disse er det, som nogenlunde hører til samme moralske Kvalitet som Gjennemsnitsmenneskene i Verden. Det er disse, som kan præstere et visst Jevnmaal af Villiekraft og Karakterfasthed, hvilket jo skal til for at udføre det Staatsætningsarbeide, som udkræves for at bestaa Livets Prøver. Og disse svarer, som vi ser, ogsaa til Forventningerne. Forsaavidt er alt i den skjønneste Orden.

Men saa har vi op til 70 %, som er moralsk i høi Grad Undermaalsmænd. De er mest af Natur lette og villiesvage. De er dernæst ved Liv og Milieu yderligere afsvækkede. De er indøvede i Syndevaner. De er omsnærede af en utoilet Sanseligheds Garn. De er forøvrigt ikke sjelden grebne af baade moralsk og religiøst Alvor i Fængslet. Men hvilken Prøve maa de ikke bestaa, naar de kommer i Friheden igjen! I Sandhed! Deres Stilling er saa vanskelig, at den ikke vilde være let for en af os. De er for det første, til at be-

gynde med, æreløse. Dette er værre, end nogen tror. Æren er at ligne med Barken paa det levende Træ. Flæk store Dele af Barken af, og Træet bliver sygt, og det kan let komme til at dø. Saaledes kan vi ved Æreløshed fryse os syge, fryse os moralsk til Døde. Saadan Frost er den løsladte Forbryder udsat for. Der skal Modstandskraft til at klare det, men de moralsk Udmarvede er ikke meget modstandskraftige — selvfølgelig! Man har længe gjort den Iagttagelse, at naar disse Udmarvede kan faa u d v a n d r e i ung Alder til fjerne Verdensdele, saa gaar det for det meste godt — man siger, ofte forbausende godt. Men det er der intet forbausende i. Thi der, i det fuldstændig fremmede Samfund, er de ikke æreløse. Der er derimod en stimulerende Opfordring for dem til at bevare et uplettet Skjold. Men der er et andet Forhold, som kommer til. Disse moralsk Udmarvede har hjemme i sit eget Samfund en oparbejdet Vennekreds af Svire- og Syndebrødre, af forførende Veninder til og med. Her, i denne Krans, staar en viss »Ære« dem til Raadighed. Denne »Ære« er ikke af fineste Smag, men den er et lokkende Surrogat for den Æreløse. Altsaa drager baade Æreshungeren og Sandseligheden og den onde Vane med de lange Rødder ind i det gamle Liv igjen. Hvor overordentlig svært at staa imod! Saa herhjemme i de vante Omgivelser. Men nu i den nye Verden! Der har man ingen saadan Kreds af Forbrydere at ty til. Det er der lettere at komme frem mellem skikkelige, moralske, arbeidsomme Medmennesker, end det er at komme ind i Banderne. Derfor virker hele Milieuet staalsættende i og for sig. Saa kan selv de Udmarvede holdes oppe. Og om en Tid har de vundet nye moralske Kræfter. Selve Omgivelserne drager dem opad, og faa Tilløkkelser drager dem ned i Syndedybet.

Det er en klar Sag, at hvad det gjælder om, er at skaffe de Løsladte nogenlunde gode Vilkaar, naar de kommer i Friheden igjen. Dette er ikke let. Det synes ogsaa at blive værre med hvert Aar som gaar. Thi i vore Dage faar de o r g a n i s e r e d e Arbeidere stedse større Betydning og

Indflydelse. Men blandt disse vil den æreløse løsladte Forbryder ikke faa Indgang, ialfald ikke til at begynde med. Men dermed er den Løsladte udelukket fra den største og den bedste Del af Arbeidsmarkedet. Thi i Almindelighed vil han ogsaa være udelukket fra de offentlige Arbejder for Stat og Kommune. Det lille endnu levnede Arbeidsomraade er da for snevert til at skaffe Sysselsættelse for de arme ulykkelige, som kommer pengeløse, fremmede, veneløse, frændeløse, æreløse ud i Friheden. De staar da atter der *vis à vis de rien!* En saadan Situation er svær nok for enhver, selv den Charakterfasteste. Men for disse moralsk Udmarvede, som i Fængslet har faaet Alvorstanker, er det simpelthen umuligt. Man kan ikke forlange, at en Mand skal sulte sig ihjel. Men han har ingen anden Udvei. Fatigvæsenet vil ikke tage sig af en ung Mand, men forlanger, han skal nære sig ved Arbeide. Men naar nu dette ikke er at faa, fordi han er æreløs, eller naar han afskediges fra opnaaet Arbeide af samme Grund, saa maa man ikke undres over, at en Mand griber til sin gamle Levevei: Tyveriet. Og Samfundet har neppe Ret til at gaa synderlig strengt i Rette med en saadan. Samfundet, som gjerne vil beskyttes mod at faa Eiendommen faretruet, som i den Anledning holder et kostbart Politi og Fængsler, undlader en af de effektiveste Maader at beskytte sig paa, saalænge det ikke skaffer Arbeide for de Løsladte. Dette er saa indlysende og saa selvsagt, at der skulde ikke trænges mange Ord til at gjøre det uimodsigeligt. Naar vor Tid lægger megen Vind paa at paavirke Fangerne til det gode ved Sjælesorg, Undervisning, Fangedisciplin og Oplæring i nyttigt Erhverv, saa er det kun en simpel Konsekvens deraf, at det samme Samfund ogsaa sætter de Løsladte istand til at praktisere i det frie Liv alle disse nyttige Lærdomme og alle disse ædle Tilskyndelser. Istedet derfor kan det vel hænde, at man svinger Svøben over Fængslerne og siger: Ak, hvor slet har man dog gjort sine Sager! Se paa de mange Tilbagefald! Man skulde heller undre sig over, at der ikke er

flere Tilbagefald, saaledes som vore Løsladte er stillede. Thi selv af de moralsk Udmarvede reddes dog omkring 30 à 40 %. Og naar man saa lægger Mærke til, hvilken ubekvem Materie disse fra først af er, og at de sjelden kan gribes rigtig dybt, fordi de er overfladiske Charakterer af Naturen, saa maa man heller undres paa, at dog ikke alle gaar til Grunde. Tænker man saa videre paa, under hvilke utrolig vanskelige Forhold disse Stakler skal »bevise sin Tro af sine Gjerninger«, saa maa man endog indrømme, at det er noget stort, at saa mange alligevel tilsidst bevares fra Undergang.

I en ifjor udkommen Bog: »Fångvården i Preussen«, oplyser Slotspastor *Wirén* i Malmö om, at i Preussen er man kommet til den Erkendelse, at det er Statens Opgave at skaffe de Løsladte Arbeide. De to Departementer, der har de fleste offentlige Arbeider under sig, anlager Løsladte som saadanne, der hvor de passer efter sin Uddannelse. Hermed er i Grunden et vigtigt Princip erkendt og det endog i Praxis. Staten har ved sin Straffedom gjort visse Borgere æreløse. Men det var dog ikke Meningen for al Fremtid at gøre disse ulyksalige Medborgere hjælpeløse. Naar dette alligevel bliver en af Straffens Følger, saa er dette ikke, hvad der har været tilsigtet. Tvertimod tilsigtes en Rehabilitering ved hele Fangebehandlingen. Men naar nu det borgerlige Samfund alligevel udelukker disse fra rimeligt Erhverv, saa er det Statens Opgave at rehabilitere dem igjen. Det kan være Barmhjertighed at give dem Levebrød, dette er godt og vel nok. Men det er en Retfærdighedshandling at gjøre dem til fulde Borgere igjen, naar Straffen er udsonet. Og idet Staten som saadan tager op og giver Poster, omend aldrig saa beskedne, til de Løsladte, saa giver den derved tilkjende, at Synderen paany er traadt ind i Samfundet og er bestemt til Gjenreisning. Efterhaanden vil denne Opfatning brede sig og blive den raadende.

Lad os derfor efterligne Preussen i dette.
